

YORICK

*Dragă
tată*

Scrisorile lui
**PATRICK & ERNEST
HEMINGWAY**

Traducere din limba engleză și note de
ANDREI DÓSA

Prefață de
BOGDAN-ALEXANDRU STĂNESCU

Prolog și epilog de
PATRICK HEMINGWAY

Editat de
BRENDAN HEMINGWAY
STEPHEN ADAMS

NEMIRA

Colecție coordonată de Irina CERCHIA
Copertă: Adnan VASILE
Ilustrație copertă: Earl Theisen Collection / Getty Images
Pre-press copertă: Alexandru CSUKOR
Redactor: Irina CERCHIA
Lector: Anamaria MANOLESCU
Tehnoredactor: Antonela IVAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HEMINGWAY, PATRICK

Dragă tată : Scrisorile lui Patrick și ale lui Ernest Hemingway / Patrick Hemingway;
trad. din lb. engleză și note de: Andrei Dósa ; pref.: Bogdan-Alexandru Stănescu;
prolog și epilog de Patrick Hemingway ; ed. de Brendan Hemingway și Stephen Adams. -
București : Editura Nemira, 2023

ISBN 978-606-43-1528-1

- I. Dósa, Andrei (trad.)
- II. Stănescu, Bogdan-Alexandru (pref.)
- III. Adams, Stephen (ed.)
- IV. Hemingway, Brendan (ed.)

821.111

Patrick Hemingway
DEAR PAPA: THE LETTERS OF PATRICK AND ERNEST HEMINGWAY
Copyright © 2022 by Patrick Hemingway & Carol T. Hemingway Revocable Living
Trust Dated September 29, 2003
Introduction copyright © 2022 by Brendan Hemingway
Originally published by Scribner, a Division of Simon & Schuster, Inc.

Copyright © Nemira, 2023, pentru prezenta ediție în limba română
YORICK este o colecție a Editurii **NEMIRA**.

Tiparul executat de tipografia PAPER PRINT INVEST, Brăila.

Orice reproducere, totală sau parțială,
a acestei lucrări și închirierea acestei cărți
fără acordul scris al editorului sunt strict interzise
și se pedepsesc conform Legii dreptului de autor.

ISBN 978-606-43-1528-1

PREFAȚĂ

ETERNUL COPIL ȘI-UN ȘORICEL

Relația dintre un tată și fiul său este, probabil, una dintre cele mai complexe și mai întunecate, pentru că e, esențial, o relație de putere, plină de violență și dragoste reprimată. Cu atât mai paradoxal este „romanul” epistolar ce-i are ca protagoniști pe Ernest Hemingway și pe fiul său mijlociu, Patrick: au existat atâtea premise ca relația lor să fie una sortită eșecului, încât cartea aceasta plină de lumină și de iubire se califică în rândul minunilor. *Dragă tată* este dovada faptului că din cele mai tenebroase circumstanțe, ca într-un proces alchimic, se poate fabrica metalul pur al frumuseții umane.

Ernest Hemingway a scris odată, referindu-se la mediul în care și-a petrecut copilăria, Oak Park, Illinois, că era un loc plin de „peluze întinse și minți înguste”. A avut o copilărie complicată, chiar dacă toate aparențele ne indică un copil și mai apoi un tânăr adorat de toți cei din jur, de la părinți, la frații și surorile care-l idolatrizau. Partea „complicată” a familiei o constituia, fără îndoială, mama, Grace Hall, cântăreață de operă care-și ratase

cariera pentru a întemeia o familie, mulțumindu-se să predea canto și pian. A avut respectiva familie (doi băieți și patru fete), însă deznodământul acestei aventuri casnice avea să fie parcă decupat dintr-o tragedie antică: soțul, cei doi fii și una dintre fiice și-au încheiat viața prin suicid. Tatăl, doctorul Clarence Edmonds Hemingway (Doc Ed, după cum i se spunea), era un vânător și pescar împătimit, care i-a transmis fiului cel mare, Ernest, respectivele pasiuni, i-a insuflat o dragoste organică față de natură, dar și o neliniște, o inconstanță și o anxietate cauzate de fragilitatea și câteodată caracterul amenințător al figurii paterne. Nu o dată s-a întâmplat ca Doc Ed să dispară pentru câteva săptămâni de acasă, pentru a-și odihni „locul înspăimântător din creier“, după cum îl numea chiar Grace Hall. Era un părinte iubitor, însă adesea avea izbucniri incontrollabile de furie care-l făceau să-și bată fiul cu cureaua. Era de o pioșenie absolută, condamnând orice viciu incipient al copiilor săi.

Mama, și ea de o cucernicie histrionică, era în mod categoric „motorul“ acestei celule familiale: eterna ei nemulțumire legată de abandonarea carierei artistice avea să se reverse asupra celorlalți membri ai familiei, supuși unor toane dintre cele mai stranii. O ajuta, de altfel, și faptul că în urma lecțiilor de canto și pian câștiga mai mult decât soțul ei. Singura armă de apărare a tatălui, în această situație, era evadarea care îmbrăca forma lungilor escape de vânatoare și pescuit. Copiii, în schimb, erau mai puțin dotați cu arme reale împotriva unei mame-dragon (utilizez aici imaginea lui Marie Louise von Franz, din *Problema Puer Aeternus*¹,

¹ Marie-Louise von Franz, *Problema Puer Aeternus*, traducere din limba engleză de Anca Bodogae, Editura Nemira, București, 2016.

ca origine a nevrozei *puer aeternus*, ce creează un tip masculin care se identifică cu tinerețea veșnică, fascinat de moartea eroică și de donjuanism), așa că întreaga energie antagonică acumulată de-a lungul copilăriei lor s-a transformat în sentimente orientate evident împotriva ei. John Dos Passos avea să afirme undeva că Hemingway era singurul bărbat pe care-l cunoscuse vreodată și care își ura cu adevărat, în mod sincer, mama.

Ernest și-a petrecut întreaga viață încercând să-și dovedească masculinitatea, incapabil să țină laolaltă o familie, incapabil să-și exprime emoțiile (lucru pe care-l afirmă chiar fiul Patrick în volumul de corespondență) și să aibă o relație reală cu o femeie. Ar fi fost și greu să nu fie așa, pentru un băiat pe care mama l-a îmbrăcat în fetiță și i-a pieptănat buclele până la vârsta de șase ani, pretinzând că el și sora lui mai mare, Marcelline, sunt frați gemeni, o pereche androgină, imposibil de distins. Refugiul lui a fost, până la identificare, în vânătorile tatălui și-n fuga aceuia de lângă soție. A aruncat întotdeauna vina pentru slăbiciunea și nefericirea tatălui asupra mamei tiranice. Idealul acestui bărbat-copil a fost întotdeauna unul scindat, așa cum îl relevă și aparent amuzanta scrisoare către Fitzgerald: pe de o parte tânjea spre liniștea și securitatea unui mediu familial, pe de alta construia în vis un bloc în care la fiecare etaj s-ar fi aflat câte o amantă. Martha Gellhorn, cea de-a treia lui soție, afirmă că în Ernest se aflau înrădăcinate „din cauza mamei neîncrederea și frica față de femei“. Neîncrederea aceasta dobândită încă din copilărie va fi amplificată de legenda lui primă mare iubire cu Agnes, infirmiera cunoscută în timpul Primului Război Mondial, care i-a respins în cele din urmă dragostea.

Dorința lui Ernest de a evada și de a-și dovedi masculinitatea s-au concretizat în goana lui perpetuă după aventură, dorința de a se afla întotdeauna în miezul celui mai sângeros conflict: a fost șofer de ambulanță în timpul Primului Război Mondial (când a și fost rănit grav), a trăit la Paris ca membru al Generației Pierdute, după cum a botezat-o Gertrude Stein, a fost corespondent de presă în Spania Războiului Civil, a navigat cu ambarcațiunea proprie, Pilar, în apele Cubei, vânând submarine germane în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, anul 1944 l-a găsit din nou în Europa, corespondent de război, a petrecut ani întregi în safariuri prin Africa și, în cele din urmă, s-a sinucis așa cum o făcuse propriul tată. Între toate aceste evenimente, câteva soții, copii, vânătoare, pescuit, competiții, coride, accidente și multă muncă. E viața unui om care pare să nu-și fi dorit liniștea. Ce fel de tată ar fi putut fi acest bărbat? Ei bine, din puțina și încetoșata lumină pe care o aruncă aceste scrisori asupra lui, a fost – în mod paradoxal – un tată bun. Poate nu un părinte bun, însă tată da. E același paradox care se află în miezul ființei lui Hemingway: un om de o bunătate rară, dar capabil de mari cruzimi față de prieteni (vezi Fitzgerald, victima lui preferată), luptător, vânător de o sensibilitate aparte, scriitor retras și om de viață. Dar poate relația lui cu Patrick (așa cum ni se dezvăluie în această carte) nu ar trebui înțeleasă ca una tipică tată-fiu, ci ca pe una dintre Tată și Frate (cum îi spune el jucăuș fiului său de câteva ori). O relație de prietenie ce capătă spre finalul corespondenței accente întunecate, pe care le putem descifra doar având în minte deznodământul biografic. Cu toate acestea, este o relație adevărată. Și câți fii pot spune, cu mâna pe inimă, că au avut

o relație adevărată cu tatăl lor? Citind aceste scrisori, nu poți să nu ai în fața ochilor cuplul Tată-Fiu din splendidul ciclu de povestiri Nick Adams, iar atunci devine aproape imposibil de precizat cine ce este în acest cuplu emițător-receptor. Pe măsură ce Șoricelul crește și devine Elan, își bucură tatăl bolnav și îmbătrânit (suferind de o depresie mai gravă decât lasă să se întrevadă) cu povești vânătoarești care îi aparțin acum lui, așa cum un tată i-ar povesti copilului. Pentru a înțelege mai bine caracterul evanescent al acestor bariere, trebuie recitită povestirea *Tați și fii*: maturul Nick Adams conduce, alături de el se află fiul său adormit, iar privirea șoferului (care e și „șofer“ al povestirii) caută locuri unde s-ar putea ascunde stoluri de prepelițe, și această căutare cu privirea îi amintește de privirea propriului tată, care vedea „mult mai departe și mult mai rapid decât îi este dat să vadă unui om obișnuit“¹ și care avea ochi superbi, iar de aici amintirea îl poartă la prima experiență sexuală, cu indianca Trudy, până când se aude glasul propriului copil. Conversația lor îi conduce spre viitorul mormânt al bărbatului de „treisopt“ de ani și spre dorința fiului său de a fi înmormântați cu toții, laolaltă. E aici o linie paternă neîntreruptă, o umbră a Tatălui ce traversează generațiile împrăștiind duiosie reprimată și regrete neîmpărtășite, lucruri despre care Nick Adams încă nu poate să scrie. Tot așa, Tata din acest volum de scrisori nu-i poate spune totul Șoarecelui/Elanului, ci îi vorbește despre vânătoare, despre pescuit, despre pândirea submarinelor nemțești și despre

¹ Ernest Hemingway, *Zăpezile de pe Kilimanjaro și alte povestiri*, traducere din limba engleză de Ionuț Chiva, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 503.

incipientele lui iubiri. Îl întreabă despre învățătură, dar nu exagerează, ci mai curând e atent ca fiul să-și petreacă destul timp în natură, să aibă parte de o libertate formatoare. Îi spune că-l iubește. E cel mult schimbul epistolar dintre doi frați, dintre care unul a acumulat destulă experiență, încât să ofere ceva sfaturi și, desigur, bani (dărnicia lui nu poate fi contestată). În același timp, nu poate fi făcută abstracție de *persona* acestui frate: este Papa Hemingway, persoana publică, cel de pe coperta revistei *Life*, scriitorul imens, eroul care are corpul brăzdat de urmele violenței. Este, în același timp, purtătorul unei istorii familiale tragice, un „copil etern“ care și-a urât mama și și-a adorat, apoi compătimit tatăl. Din această constelație familială reiese un corespondent care refuză rolul tradițional de tată, devenind mai curând un frate aflat la distanță, care se căsătorește cu femei frumoase, își petrece viața într-o continuă agitație competitivă și veghează asupra fiului/fratelui mai mic, fără a-i impune însă limite, ci, mai curând, încurajându-l să le încalce. Din acest punct de vedere, cred că Ernest Hemingway este un tată mai bun decât fusese propriul său tată, cu morala lui rigidă și evadările depressive, oferind în schimb modelul eroic al unei existențe libere. Este înduioșătoare, tragică în esență, îndârjirea cu care ocolește, pe măsură ce anii trec, orice umbră care ar putea șubrezi acest model eroic. Tot ce transpare din situația tragică a ultimelor luni de viață este un biet eufemism în comparație cu starea reală a lucrurilor: „Nici aici lucrurile nu arată prea bine, nici la Finca, nici eu nu mă simt bine, dar lucrez, ceea ce s-ar putea să mă ajute cât de cât.“

Specific parcursului biografic al unui *puer aeternus* este caracterul tragic al îmbătrânirii, care-l privează de energia-sursă ce i-a alimentat întreaga viață: jocul, sub diferitele sale aspecte. Or, în finalul acestui volum de corespondență, Hemingway era deja privat de bucuria jocului (vânătoarea), simțea urmările unei vieți trăite cu intensitate autodistructivă (băutură, răni succesive căpătate în război, la vânătoare, așezate una peste cealaltă, ca într-un palimpsest), era deprimat (se vorbește despre o maladie ereditară, transmisă lui de Doc Ed) și trecuse deja prin ședințe de tratament cu electroșocuri. Iar singurul lucru care-l putea ajuta „cât de cât“ era singura formă a jocului ce-i rămăsese la îndemână: scrisul. Scrisorile lui din urmă sunt mărturii ale unei „singurătăți ca într-un limb“, epistole din tăcerea care s-a lăsat atunci când toată forfota unei vieți trăite-ntr-o asurzitoare agitație s-a oprit. E momentul în care mitul Hemingway se risipește ca o ceață, lăsând în urmă un om îmbătrânit, grav bolnav, deprimat, dar capabil încă să iubească fără nicio reținere.

BOGDAN-ALEXANDRU STĂNESCU

PROLOG

Această carte conține o selecție de conversații, sub formă de scrisori, dintre un tată și un fiu. Este o încercare de a răspunde la întrebarea care mi-a fost adesea adresată atât de către prieteni, cât și de către străini: „Mi-am cunoscut tatăl?”

În aceste scrisori se vânează și se pescuiește mult, dar cred că însemnătatea corespondenței nu sunt vânatul și pescuitul. O reprezintă lumina pe care o aruncă asupra relației noastre și modul în care am ajuns să-l cunosc pe tatăl meu. Am ajuns să-l cunosc altfel, în realitate fiind destul de diferit față de cum este adesea înfățișat. Omul pe care îl cunoșteam eu încerca din răspuțeri să fie un bun familist. Cred că scrisorile noastre arată că toată viața a fost intim legat de soțiile și de copiii lui.

Aș dori să evoc o scrisoare pe care tatăl meu i-a scris-o lui F. Scott Fitzgerald în 1925, când tata avea o singură familie și o singură căsnicie cu care să-și facă de cap.

Burguete, Navarra

1 iulie 1925

Dragă Scott,

Mâine plecăm la Pamplona. Am fost la pescuit de păstrăvi aici.

Cum o duci? Dar Zelda cum o duce?

Mă simt mai bine decât m-am simțit vreodată, de când am plecat din Paris n-am mai băut nimic altceva decât vin. Doamne, a fost minunat la țară. Dar tu urăști să fii la țară. Bine, o să omit descrierea rurală. Mă întreb cum crezi tu că ar trebui să arate raiul. Un vid frumos, plin de monogami bogați, provenind cu toții din cele mai bogate familii, bând cu toții până la moarte. Și probabil că iadul ar fi un vid urât, plin de poligami săraci, incapabili să facă rost de băutură sau cu probleme cronice la stomac, pe care ei le numesc amărăciuni secrete.

După mine, raiul ar trebui să fie o arenă mare pentru coride, în care eu aș avea rezervate două scaune în primul rând și un pârâu cu păstrăvi afară, în care nimeni altcineva n-ar avea voie să pescuiască, și două case simpatice în oraș; una în care să stea soția mea și copiii și în care să fiu monogam și să îi iubesc bine, cu toată inima mea, și cealaltă în care să stea cele nouă amante frumoase ale mele, la 9 etaje diferite, iar una dintre case ar fi dotată cu exemplare speciale ale ziarului *Dial*, tipărite pe șervețele fine și ținute în toaletele de la fiecare etaj, pe când în cealaltă casă am folosi ziarele *American Mercury* și *New Republic*. Apoi ar mai fi și o biserică frumoasă, ca cea din Pamplona, unde să pot merge să mă spovedesc în drumul meu de la o casă

la alta, și aș încăleca pe cal, și aș călări cu fiul meu până la ferma de tauri numită Hacienda Hadley, și aș arunca monede tuturor copiilor mei ilegitiimi, ieșiți la marginea drumului. La Hacienda, aș sta să scriu, dar l-aș trimite pe fiul meu să le pună centuri de castitate amantelor mele, pentru că cineva tocmai a venit în galop, aducând știrea că un monogam notoriu pe nume Fitzgerald a fost văzut venind călare spre oraș, în fruntea unor tovarăși de băutură hoinari.

În fine, mâine-dimineată, devreme, o să mergem în oraș. Scrie-mi la adresa:

Hotel Quintana

Pamplona

Spania

Sau poate că nu-ți place să scrii scrisori. Mie îmi place, pentru că e o modalitate atât de grozavă să te ții departe de muncă și, cu toate astea, să simți că ai făcut ceva.

Cu bine. Transmite-i iubire Zeldei de la amândoi.

Al tău,

Ernest

Această scrisoare demonstrează complexitatea personalității lui Ernest și abilitatea lui de a face artă prin scris. Pe măsură ce mă maturizam, am putut la rândul meu să folosesc literele pentru a crea ceva similar în anumite domenii, cum ar fi poezia și vânătoarea, în care puteam să mă iau la întrecere cu el în mod fățiș. Această scrisoare adresată lui Fitzgerald a fost scrisă cu trei ani înainte ca eu să mă nasc, când John Hadley Nicanor Hemingway era singurul fiu al lui tata. Apariția mea pe scenă, fiul lui Pauline Pfeiffer Hemingway,

a modificat complexitatea familiei cu care tata avea de-a face. Această complexitate a afectat de asemenea felul în care s-a desfășurat corespondența tatei cu mine. În primul rând, exista problema Bisericii Catolice. În decursul luptelor purtate în Italia în timpul războiului, o țară cu un pronunțat caracter catolic, tata dezvoltase o anumită relație cu Biserica Catolică. Odată cu a doua lui căsătorie, cu Pauline, avea să fie puternic influențat de religia ei și urma ca eu să fiu crescut în tradiția catolică. La rândul ei, această relație avea să fie afectată de divorțul dintre tata și Pauline, înaintat pentru a se putea căsători cu Martha Gellhorn. Aceste schimbări, pe care tata a fost nevoit să le facă în familiile față de care se simțea responsabil, au influențat în mare măsură traiectoria pe care a luat-o corespondența noastră și sarcina de a-l cunoaște pe tatăl meu.

PATRICK HEMINGWAY

INTRODUCERE

Dragă tată este o radiografie a relației intime dintre Ernest Hemingway și fiul său mijlociu, Patrick. Este o colecție abreviată a corespondenței pe care au schimbat-o și întreținut-o de-a lungul vieții.

Patrick Hemingway a inițiat proiectul *Dragă tată* în 2020, când a obținut atât ajutorul nepotului său, Brendan Hemingway, cât și al lui Stephen Adams, al cărui bunic este. Intenția lui Patrick a fost aceea de a folosi vasta arhivă de materiale pentru a arăta lumii ce fel de părinte a fost tatăl lui.

Lumea îl cunoaște deja pe Ernest Hemingway scriitorul și pe Tata Hemingway, o celebritate impresionantă. Acum, Patrick vrea ca lumea să-l cunoască pe devotatul om de familie și pe tatăl implicat, împărtășind scrisorile alese, schimbate de-a lungul vieții lor petrecute împreună.

Ernest Hemingway a fost căsătorit de patru ori și a avut trei copii de la două dintre soțiile lui, astfel că în aceste scrisori apar multe roluri secundare. S-a căsătorit cu Hadley Richardson

în 1921 și a divorțat de ea în 1927. Hadley a fost mama mult îndrăgitului Jack, fratele mai mare al lui Patrick, însă ea nu avea să joace un rol prea important în viața lui Patrick. Pauline Pfeiffer, mama lui Patrick și a fratelui său, Gregory, a fost măritată cu Hemingway între anii 1927-1940. A fost o prezență constantă în viața lui Patrick până la moartea ei prematură, în 1951, când Patrick avea douăzeci și trei de ani. Martha „Marty“ Gellhorn s-a măritat cu Hemingway în 1940 și a divorțat de el în 1945. Martha era foarte atașată de Patrick și cei doi au păstrat legătura până la moartea Marthei. Iar în 1946, Hemingway s-a căsătorit cu Mary Welsh, care a rămas văduvă în 1961, după moartea lui. Cu toate că Patrick avea aproape optsprezece ani când Mary s-a măritat cu Ernest, cei doi au dezvoltat o relație cordială și au împărtășit un interes grozav pentru istoria artei.

În calitate de fiu mijlociu al lui Ernest, Patrick a fost copilul împăciuitor prin definiție, care a ținut legătura cu tatăl său până la moartea acestuia. Au corespondat indiferent de împrejurări, reușind întotdeauna să răzbată dincolo de perioadele grele ale relației lor, într-o manieră ce nu îi era caracteristică lui Ernest, care avea tendința să evite confruntările și să se retragă din calea emoțiilor intense.

Pe lângă faptul că apar multe personaje, la unele dintre ele se face referire folosind numele de alint. Familia Hemingway are o lungă tradiție în privința numelor de alint, iar Ernest a fost deosebit de priceput și pasionat de asta.

O altă tradiție de familie pe care o veți observa în scrisori este „pupicul“, modul în care este reprezentat un sărut: un cerc cu

un punct în el, pe care de obicei îl compunem prin „(.)“. Ernest a moștenit acest obicei și l-a transmis mai departe.

Nici tatăl, nici fiul nu puneau prea mult preț pe ortografie, astfel că au fost îndreptate multe greșeli, pentru ca ele să nu stânjenească experiența lecturii.

Când spunem „scrisori“, ne referim la întreaga corespondență, care include nu doar scrisori, ci și telegrame, cărți poștale și bilețele.

În 2020, când am revizuit scrisorile, am văzut că se încadrau între optzeci și opt de ani și cincizeci și nouă de ani (sic!). Limbajul și reprezentarea stereotipală, care la vremea respectivă erau ceva obișnuit, acum sunt considerate nocive. Patrick era foarte hotărât să nu mușamalizeze nimic, astfel că niciun cuvânt și nicio frază problematice, folosite de tatăl lui în scrisori, nu au fost omise. Nu i se vor găsi scuze. Există, de asemenea, descrieri explicite ale unor scene de vânatoare și pescuit pe care o parte dintre cititori le-ar putea considera de prost-gust. Scopul nostru este acuratețea istorică. Ne cerem iertare în prealabil tuturor celor pe care natura brută a acestui text îi va scârbi.

Am avut acces la întreaga arhivă mulțumită lui Sandra Spanier, din cadrul „Hemingway Letters Project“, și minunatului personal de la Biblioteca și Muzeul Prezidențial JFK (unde este păstrată Colecția Ernest Hemingway). Pe lângă facilitarea accesului la materiale, aceștia ne-au ajutat furnizându-ne documente lipsă și transcriind texte de pe hârtii deteriorate sau incomplete.

Rezultatul e o colecție de scrisori alese, aranjate în ordine cronologică, grupate în intervale largi de timp, semnificative pentru viața lui Patrick.

BRENDAN HEMINGWAY & STEPHEN ADAMS

Sperăm că această privire ghidată, ce are în vedere corespondența dintre tată și fiu, să lărgască și să adâncească înțelegerea fanilor față de omul care a fost Hemingway, dincolo de imaginea lui de autor.

BRENDAN HEMINGWAY & STEPHEN ADAMS